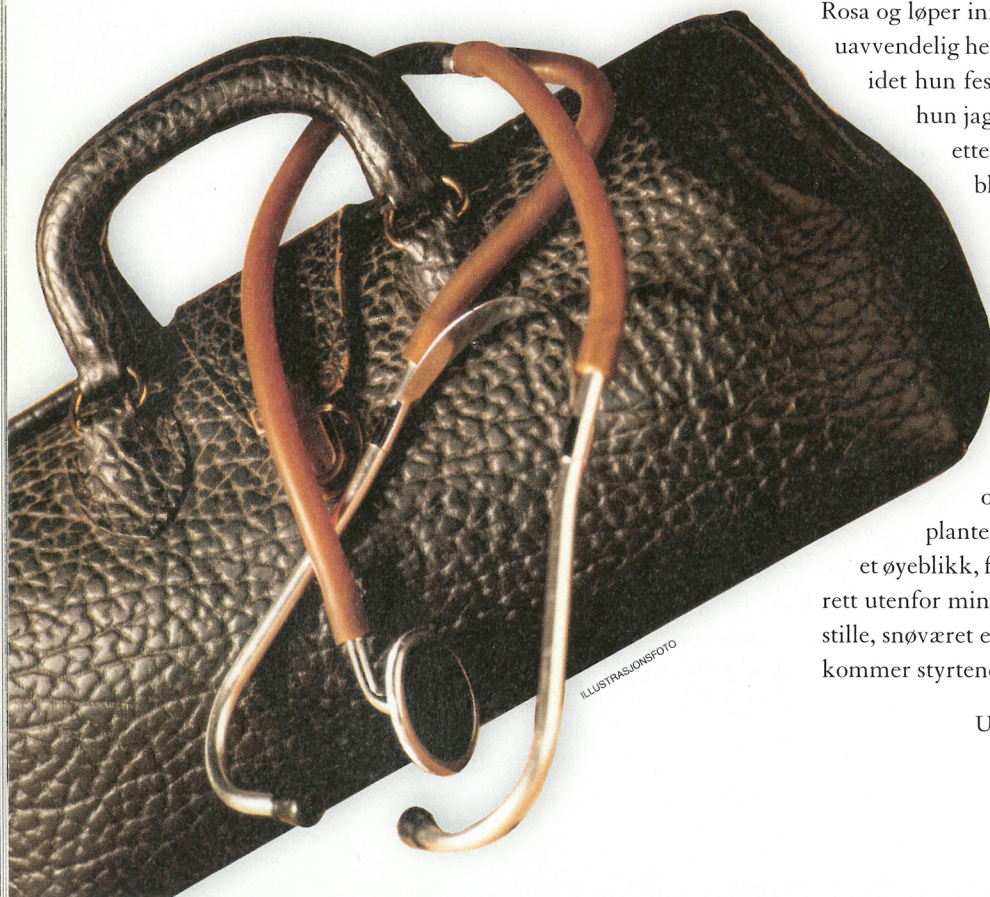

En landsens lege

AV FRANZ KAFKA

Jeg var i stor forlegenhet: jeg måtte absolutt av sted, en pasient som var alvorlig syk, ventet på meg i en landsby ti mil unna, tett snødrev fylte det vidstrakte rommet mellom meg og ham, og jeg hadde en vogn, en lett vogn med store hjul, ypperlig egnet for våre landeveier, jeg stod allerede reiseklar på gårdsplassen, innhyllt i pelsen og med instrumentvesken i hånden, men hesten manglet, hesten. Min egen hest var død sist natt som følge av overanstrengelse i denne iskalde vinteren, og tjenestepiken min løp nå omkring i landsbyen for å få låne en hest, men det var helt utsiktsløst, det visste jeg, og jeg stod der til ingen nytte og ble stadig mer ubevegelig, stadig mer overdyngt med snø. Piken kom til syne i porten, alene. Hun svingte med lykten. Naturligvis, hvem vil låne ut hesten sin til en slik ferd? Jeg gikk enda en gang tvers over gårdsplassen, jeg øynet ingen muligheter, tankespredt og forpint sparket jeg til den falleferdige døren til grisehuset, som ikke hadde vært brukt på mange år. Døren åpnet seg og ble stående og svinge fram og tilbake på hengslene. En varm lukt som av hester trengte ut. I en snor der inne hang en stallykt og lyste svakt. En mann satt sammenkrøpet i det lave rommet og viste sitt åpne, blåøyete ansikt. «Skal jeg spenne for?» spurte han og kom krypende fram på alle fire. Jeg visste ikke hva jeg skulle si, og bøyd meg bare for å se hva som ellers fantes i stallen.

Tjenestepiken stod ved siden av meg. «En vet ikke hva for ting en har i sitt eget hus,» sa hun, og vi lo begge. «Hei, bror! Hei, søster!» ropte stallknekten, og to hester, svære dyr, brede over flankene, klemte seg ut etter hverandre med bena tett inntil kroppen og de velformede hodene senket, akkurat som kameler. De fylte fullstendig ut det trange hullet av en dør, og beveget seg bare ved kraftige vridninger av kroppen. Men like etter stod de oppreist der, høybente og så varme at dampen drev av dem. «Hjelp ham,» sa jeg, og den villige piken skyndte seg å hente seletøyet til knekten. Men ikke før var hun borte ved ham, før han omfavner henne og slår ansiktet sitt mot hennes. Hun skriker opp og flykter bort til meg. Rødt står merket etter to tanngarder i pikens kinn. «Din skurk,» skriker jeg rasende, «vil du smake piken?» Men i det samme tenker jeg: han er jo fremmed, jeg vet ikke hvor han kommer fra, og han hjelper meg frivillig i en stund da alle andre svikter. Som om han vet hva jeg tenker, tar han meg slett ikke truselen ille opp. Han sysler med hestene, og bare én gang gløtter han bort på meg. «Sitt opp,» sier han så, og sannelig: alt er klart. Med så vakkert forspann har jeg aldri kjørt, det ser jeg, og glad setter jeg meg opp. «Men kusk skal jeg være selv, du kjenner ikke veien,» sier jeg. – «Nei akkurat,» sier han, «jeg blir ikke med i det hele tatt, jeg blir igjen hos Rosa.» – «Nei,» skriker Rosa og løper inn i huset i en nøyaktig forutfølelse av hvor uavvendelig hennes skjebne er. Jeg hører dørlenzen klirre idet hun fester den, jeg hører låsen kneppe, jeg ser at hun jager fra værelse til værelse og slukker alle lys etter seg, for at han ikke skal finne henne. «Du blir med,» sier jeg til knekten, «ellers lar jeg være å kjøre, enda så viktig turen er. Det kan ikke falle meg inn å overlate deg denne piken som betaling for turen.» – «Kvikt!» sier han og slår hendene sammen, vognen blir revet av sted som tømmer i en elv, og jeg hører bare at døren i huset mitt brister og splintres under knektens angrep, så fylles øynene og ørene mine av en susing som jevnt forplanter seg til alle sanser. Men også det varer bare et øyeblikk, for som om gården til min pasient åpner seg rett utenfor min egen port, er jeg der allerede, hestene står stille, snøværet er over, månen skinner, pasientens foreldre kommer styrtnende ut av huset, søsteren hans kommer etter

dem, jeg blir formelig løftet ut av vognen, jeg forstår ingen ting av det forvirrede snakket, i sykeværelset er luften nesten ikke til å puste i, den forfalne røykovnen ryker, jeg vil skyve vinduet opp, men først vil jeg se den syke. Mager, uten feber, ikke kald, ikke varm, med tomme øyne og uten skjorte på setter gutten seg opp under fjærdynen, henger seg om halsen min, hvisker inn i øret på meg: «Doktor, la meg dø.» Jeg ser meg om, ingen har hørt det, foreldrene står stumt framoverbøyd og venter på min dom, søsteren har hentet en stol til håndvesken min. Jeg åpner vesken og leter blant instrumentene, gutten famler stadig etter meg fra sengen for å minne meg om sin bønn, jeg tar opp en pinsett, ser på den i skjæret fra talglyset, og legger den ned igjen. 'Ja,' tenker jeg spottende, 'i slike tilfelle hjelper gudene, sender den manglende hesten, føyer i farten til enda en hest, spanderer til overmål også stallknekten —.' Nå først kommer jeg igjen til å tenke på Rosa, hva

skal jeg gjøre, hvordan skal jeg redde henne, hvordan skal jeg få trukket henne fram under denne stallknekten, ti mil unna og med ustyrlige hester foran vognen? Disse hestene, nå har de på en eller annen måte løsnet på seletøyet og skjovet opp vinduene utenfra, jeg skjønner ikke hvordan, og de står og betrakter den syke uten å bry seg om at familien skriker opp. 'Jeg kjører straks hjem igjen,' tenker jeg, som om hestene oppfordrer meg til å reise, men jeg finner meg i at søsteren, som tror at jeg er bedøvet av varmen, tar av meg pelsen. Et glass rom blir stilt fram til meg, den gamle slår meg på skulderen, han vil gi meg sin skatt, og det rettferdiggjør denne fortroligheten. Jeg rister på hodet, jeg ville bli dårlig i den gamles trange tankeverden, bare av denne grunn avslår jeg å drikke. Moren står ved sengen og lokker meg til seg, jeg kommer, og mens en hest knegger høyt mot værelsets tak, legger jeg hodet til guttens bryst. Han gyser under det våte skjegget mitt, og jeg får bekreftet det jeg vet: gutten er sunn, blodet sirkulerer riktignok dårlig, han er vasstrukken av den omsorgsfulle morens kaffe, men ellers er han sunn og burde egentlig jages opp av sengen med en stokk. Jeg er ingen verdensforbedrer, og lar ham ligge. Jeg er ansatt av distriktet og gjør min plikt til randen, til det nesten blir for mye. Dårlig betalt er jeg, og likevel er jeg gavmild og hjelpsom overfor de fattige. Også Rosa må jeg

sørge for, så kan gutten få rett, og jeg òg vil dø. Hva gjør jeg her i denne endeløse vinteren? Hesten min er død, og det er ingen i landsbyen som vil låne meg sin. Fra grisehuset må jeg ta forspannet mitt, og hadde det ikke tilfeldigvis vært hester, hadde jeg måttet kjøre med svin. Slik er det. Og jeg nikker til familien. De vet ingenting om det, og hadde de visst det, ville de ikke trodd det. Resepter skriver jeg greit nok, men å komme til forståelse med folk ellers, er vanskelig. Nå, her skulle altså besøket mitt sluttet, folk hadde nok en gang forstyrret meg til ingen nytte, det er jeg vant til, ved hjelp av nattklokken piner hele distriktet meg, men at jeg

denne gangen også måtte ofre Rosa, denne vakre piken som i årevis hadde bodd i mitt hus nesten uten at jeg hadde lagt merke til det – dette offeret er for stort, og jeg må foreløpig berolige meg med spissfindigheter for ikke å fare løs på denne familien, som jo ikke med sin beste vilje kan skaffe meg Rosa tilbake. Jeg lukker vesken og

vinker etter pelsen min, familien står sammen, faren snuser over romglasset han har i hånden, moren er sannsynligvis skuffet over meg – ja, hva er det folk venter av meg, da? – og biter seg i leppen og har tårer i øynene, og søsteren svinger med et tungt, blodig håndkle, og da er jeg på sett og vis, alt tatt i betraktning, villig til å medgi at gutten kanskje likevel er syk. Jeg går bort til ham, han smiler mot meg som om jeg bringer ham den aller beste, styrkende suppe – å, nå knegger begge hestene, larmen er vel beordret fra høyeste hold for å lette undersøkelsen – og nå finner jeg: ja, ganske riktig, gutten er syk. I den høyre siden hans, i hoftepartiet, har det åpnet seg et sår så stort som en hånd. Rosa i mange sjatteringer, mørkt i dybden, lysere utover mot kantene, fin-kornet, med blod som samler seg ujevnt her og der, åpent som et dagbrudd i en gruve. Slik på avstand. I nærheten viser det seg noe enda alvorligere. Hvem kan se slikt uten å plystre lavt? Ormer, sterke og lange som lillefingeren min, rødlige av natur og dessuten stenet med blod – ormer som vrir seg, som sitter fast innerst i såret, men har hvite hoder og mange små ben ute i lyset. Arme gutt, deg kan ingen hjelpe. Jeg har funnet ditt store sår. Av denne blomsten i din side går du til grunne. Familien er lykkelig, den ser at jeg er i virksomhet, søsteren sier det til moren, moren til faren, faren til noen gjester, som kommer på tå inn av den åpne dø-

ren i måneskinnet og balanserer bortover med utstrakte armer. «Redder du meg?» hvisker gutten med gråten i halssenen, fullstendig blendet av livet i såret sitt. Slik er folk i mitt distrikt. Alltid forlanger de det umulige av doktoren. Sin gamle tro har de mistet, presten sitter hjemme og plukker i stykker messeklærne sine, det ene plagget etter det andre, men legen skal utrette alt med sin fine, kirurgiske hånd. Nå, som de vil, jeg har ikke budt meg fram, vil dere bruke meg til deres hellige formål, så lar jeg det òg skje, kan jeg vente meg noe annet, jeg, en gammel landsens lege, som er blitt berøvet sin tjenestepike? Og de kommer, familien og landsbyens eldste, og tar av meg klærne. Et skolekor med læreren i spissen står utenfor huset og synger en ytterst enkel melodi med teksten:

*Ta av ham klærne, så vil han helbréde.
Vil han det ikke, så dreper vi ham.
Det er kun en lege, det er kun en lege.*

Så er jeg avkledd, og med senket hode og fingrene i skjegget ser jeg rolig på folkene. Jeg er fullstendig fattet, jeg er og forblir dem alle overlegen, men det hjelper meg jo ikke, for nå tar de meg i hodet og i føttene og legger meg i sengen. Inn til muren, ved siden av såret, legger de meg. Så går alle ut av stuen, døren blir lukket, sangen forstummer, skyer stiger fram foran månen, varmt ligger sengetøyet omkring meg, skyggeaktige svinger hestehodene fram og tilbake i vindushullene. «Du skjønner,» hører jeg det blir sagt inn i øret mitt, «jeg har ingen særlig tiltro til deg. Du er jo også bare kastet av etsteds, kommer ikke på egne ben. Istedenfor å hjelpe meg, gjør du bare mitt dødsleie trangere. Helst ville jeg klore øynene ut på deg.» – «Ganske sant,» sier jeg, «det er en skam. Men jeg er nå engang lege. Hva skal jeg gjøre? Du kan tro det er ikke lett for meg heller.» – «Denne unnskyldningen skal jeg nøye meg med? Akk, det må jeg vel. Alltid må jeg nøye meg med ting. Med et vakkert sår kom jeg til verden, det var hele min utrustning.» – «Unge venn,» sier jeg, «feilen er at du ikke har noe overblikk. Jeg

som har vært hos de syke i alle stuene i distriktet, sier deg: så ille er ikke såret ditt. Laget i en spiss vinkel med to hogg av hakken. Mange byr siden fram, og hører knapt hakken i skogen, for ikke å snakke om at den kommer nærmere dem.» – «Er det virkelig slik, eller holder du meg for narr fordi jeg har feber?» – «Det er virkelig slik, det kan du ta mitt ord for som distriktslege.» Og han tok det og ble stille. Men nå var det på tide å tenke på min redning. Trofaste stod hestene fremdeles på plass. Klær, pels og veske var fort rasket sammen. Jeg gav meg ikke tid til å kle meg. Hvis hestene var like snare som på turen hit, hoppet jeg jo så å si ut av denne sengen og over i min egen. Lydig trakk den ene hesten seg tilbake fra vinduet, jeg kastet byltene i vognen, pelsen fór for langt, men haket seg opp i ermet på en krok. Det fikk greie seg. Jeg svingte meg på hesten. Seletøyet lå løst og slepte, hestene var knapt bundet sammen, vognen hang etter med pelsen bakom, i snøen. «Kvikt!» sa jeg, men kvikt gikk det ikke. Langsomt som gamle menn slepte vi oss gjennom snø-ørkenen. Lenge lød bak oss den nye, men feilaktige sangen til barna:

*Fryd og gled dere nå, pasienter,
legen er lagt opp i sengen til dere!*

Aldri kommer jeg hjem på denne måten, min blomstrende praksis er ødelagt, en etterfølger stjeler fra meg, men til ingen nytte, for han kan ikke erstatte meg, i mitt hjem huserer den motbydelige stallknekten, Rosa er hans offer, jeg vil ikke tenke det til ende. Naken, prisgitt frosten i denne ulykksaligste av alle tidsaldre, med en jordisk vogn og ujordiske hester sleper jeg gamle mann meg omkring. Pelsen min sleper bak vognen, men jeg kan ikke nå den, og ingen av det flyktige pakket av noen pasienter løfter en finger. Bedratt! Bedratt! Når man én gang har fulgt feilringingen på nattklokken, kan det aldri gjøres godt igjen.

*Oversatt av Waldemar Brøgger.
Gjengitt med tillatelse av J. W. Cappelens forlag AS.*

Norsk Selskap for Allmenmedisin's forfatterstipend 2002

NSAM

Norsk selskap for allmenmedisin
The Norwegian College of General Practitioners

NSAM's forfatterstipend er opprettet for å støtte forfattere av allmenmedisinsk litteratur. Forfattere av bøker eller hefter med et antatt begrenset lesemarked og dermed små muligheter for økonomisk gevinst, vil bli prioritert.

Årets stipend er kr 20 000,- og tildelingen vil bli bekjentgjort under NSAM's årsmøte i oktober. Søknaden med søkerens CV, vedlegges beskrivelse av påbegynt eller påtenkt prosjekt. Søknaden skal stiles til Norsk Selskap for allmenmedisin, Publiseringsutvalget v/Nils Kolstrup, Institutt for samfunnsmedisin, 9037 Tromsø.

Søknadsfrist er 1. oktober-02.